

Ord med på vejen

Inspiration til arbejdet med vurderinger
af børns sprog i tiden omkring skolestarten

Læs om

Vurderingerne skal give resultater · side 6

Sammenhæng i sprogarbejdet · side 8

Potentialer og faldgruber · side 10

Introduktion

Mange skoler i landet vurderer børnenes sprog i tiden omkring de starter i skole – og fra 2009 bliver vurderingerne obligatoriske for alle. I denne folder kan skolerne finde inspiration til hvilke temaer det er særlig vigtigt at holde sig for øje når de planlægger og gennemfører vurderingerne.

Når vi taler om vurderinger af børns sprog, er det som regel i sammenhæng med de obligatoriske sprogvurderinger af børn i treårsalderen. Men fra 1. august 2009 bliver det også obligatorisk at sprogvurdere børn i starten af børnehaveklassen. Det sker for så tidligt som muligt at tage udgangspunkt i det enkelte barns sproglige forudsætninger og at give børnehaveklasseledere og lærere i indskolingen et værktøj til at gennemføre en mere differentieret undervisning.

Fleere kommuner har allerede nu – dvs. før loven træder i kraft – en række erfaringer med at gennemføre vurderinger af børns sprog i tiden omkring skolestarten. Disse erfaringer er i fokus i en undersøgelse som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) netop har gennemført. Undersøgelsen ser blandt andet på hvilke metoder og materialer fem udvalgte kommuner bruger når de gennemfører vurderinger af børns

sprog, og hvordan arbejdet organiseres. Det undersøges også hvordan kommunerne og skolerne arbejder med at bringe den viden man har om børns sprog i dagtilbuddene, med ind i skolestarten – og sætte den i spil.

Undersøgelsen bygger hovedsageligt på en række kvalitative interview i fem kommuner. Her har EVA interviewet ledelsesrepræsentanter i kommunale forvaltninger, konsulenter i regi af PPR (fx talehørepædagoger, talehørekonsulenter og læsevejledere) og praktikere (børnehavepædagoger, SFO-pædagoger, børnehaveklasseledere og indskolingslærere). Undersøgelsen kan læses i sin fulde længde på www.eva.dk.

Begrebet vurderinger af børns sprog i tiden omkring skolestarten dækker bredt over alle de forskellige typer af vurderinger der bruges i børnehaveklassen og i indskolingen. Det

En vurdering er et øjebliksbillede som ikke kan stå alene, og som først får værdi når skolen følger op på den.

kan være vurderinger som KTI (Kontrolleret Tegneiagttagelse), DLB-kendskab, IL-Basis og læseprøverne OS og LS eller materiale som børnehaveklasselederne/indskolingslærerne selv har udviklet.

Om denne folder

Denne folder opsummerer nogle af de vigtigste pointer fra undersøgelsen. Den peger også på nogle temaer som kan være centrale for skolen og SFO'en at arbejde videre med. Med folderen er det vores håb at give input til jeres arbejde med vurderinger af børns sprog og at inspirere til et stærkt samarbejde om sprog mellem de forskellige led i børnenes overgangsfase fra dagtilbud til skole. I folderen giver vi fx en række eksempler på hvad man særligt skal være opmærksom på i sprogarbejdet når barnet "skifter spor" – fra dagtilbud til skole og fra børnehaveklasse til 1. klasse.

Folderen er også sendt ud til den lokale Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) eller det lokale pædagogiske udviklingscenter og kan derfor ses som et oplæg til en diskussion mellem de involverede parter i sprogarbejdet i overgangen.

En vurdering er et øjebliksbillede

En vurdering af et barns sprog i tiden omkring skolestarten kan give et øjebliksbillede af relevante dele af barnets sprog. Et billede som kan være med til at ændre og kvalificere børnehaveklasselederens eller indskolingslærerens pædagogiske praksis. Men en vurdering kan aldrig tegne et fyldestgørende portræt af et barns sproglige kompetencer fordi den alene fortæller om et udsnit af det barnet formår sprogligt. Fx siger KTI-materialet noget om et barns sprogforståelse, mens det ikke siger noget om barnets talte sprog.

En vurdering kan ikke stå alene

En vurdering af barnets sprog er intet værd i sig selv. Denne holdning er tydelig hos de lærere, pædagoger og konsulenter som medvirker i EVA's undersøgelse. Først når vurderingen bliver brugt i en pædagogisk og didaktisk opfølgning af børnehaveklasselederen, indskolingslæreren og/eller talehørpædagogen, kan den få værdi for barnets sproglige udvikling.

Derfor er det vigtigt at både forældre og skole er opmærksomme på at en vurdering ikke må tilskrives større værdi end den reelt kan bidrage med. Fx må den ikke få for meget vægt i børnehaveklasselederens eller indskolingslæreren dialog med forældre så vurderingen bliver det eneste afgørende argument for at et barn skal blive et år til i børnehaveklassen.

Den opfølgning der sættes i værk efter en vurdering, er i få tilfælde henvisning til PPR, men i de fleste tilfælde leder resultatet frem til undervisningsdifferentiering. Denne form for opfølgning stiller store krav til børnehaveklasselederen og indskolingslæreren. Undersøgelsen viser at netop det at omsætte vurderingsresultaterne til en konkret pædagogisk praksis kan være en kompleks og vanskelig proces for den enkelte børnehaveklasseleder og lærer.

Som hjælp til denne omsættelsesproces kan det derfor være en god ide at orientere sig mod – og inddrage – de ressourcepersoner der er tilgængelige på din skole eller i din kommune, fx talehørpædagogen.

Vurderingerne skal give resultater – og være fundament for vidensdeling

Undersøgelsen viser at der kan tænkes to dimensioner ind i brugen af vurderingerne. Den ene dimension handler om at lægge vægt på vurderingens resultat og få sat det i spil i en konkret pædagogisk opfølgning. I den anden dimension lægges der vægt på at vurderingen kan give de voksne omkring børnene en anledning til at dele deres viden og etablere et samarbejde omkring sprog. Det er vigtigt at tænke begge dimensioner ind i brugen af vurderingerne af børns sprog for at gøre nytten af dem så stor som muligt.

Hvis vurderingen skal fungere som et forum for vidensdeling blandt de voksne, kræver det et målrettet og bevidst arbejde med vurderingen. De relevante fagpersoner kan fx inviteres til at deltage som observatører i de vurderinger af børns sprog hvori der indgår fagpersoner (fx KTI). De kan også inviteres til at deltage i en efterfølgende samtale (konference) hvor resultaterne drøftes, kvalificeres og nuanceres ud fra observationer af og viden om barnet fra dagligdagen. På den måde kan vurderingen også give anledning til vidensdeling og til koordinering af en samlet indsats til gavn for barnet.

Det er vigtigt at være opmærksom på at vurderingen ikke udelukkende bliver en anledning for de voksne til at mødes idet der også kan være negative konsekvenser ved at lade børn gennemgå en vurdering (se side 10-11).

Fagpersoner kan bidrage med noget forskelligt

Nedenfor kan du se hvilke roller de forskellige fagpersoner kan spille i forbindelse med en sprogvurdering. Oversigten er lavet på baggrund af KTI, men kan tjene som inspiration til hvad personer generelt kan bidrage med i forbindelse med vurderinger af børns sprog:

Talehørepædagogen

Kan give viden om barnets sprog og sprogudvikling, om hvordan resultaterne kan fortolkes, og om hvilke pædagogiske indsatser der kan dæmme op for barnets eventuelle sproglige vanskeligheder.

Børnehaveklasselederen/1.-klasselæreren

Har det daglige kendskab til børnene og kan få input fra vurderingen til at gennemføre et eventuelt opfølgingsforløb i klassen.

Medarbejdere fra SFO'en

Kan bidrage med viden om barnet fra den del af hverdagen som barnet tilbringer i SFO'en – og bringe viden tilbage til SFO'en om barnet. Hvis det passer ind i den måde som SFO'en arbejder på, kan der måske sættes fokus på elementer af barnets eller gruppen af børns sprog i de aktiviteter der foregår efter skoletid.

Skolelederen

Ved at deltage i vurderingen og i de efterfølgende drøftelser om hvert enkelt barn kan skolelederen få et indtryk af børnene og dermed en fornemmelse for hvilke behov for evt. ekstra ressourcer klassen kan få. Desuden kan skolelederen få en generel forståelse for børnehaveklasselederens eller indskolingslærerens arbejdssituation.

Den kommende 1.-klasselærer

Vil kunne opnå en viden om den kommende 1.-klasse gennem selve vurderingsresultatet og ved at lytte til den viden som de øvrige deltagende voksne der kender barnet godt, har. Det forudsætter at det er fastlagt hvem der skal overtage klassen.

Psykologen

Kan – ligesom talehørepædagogen – give det pædagogiske personale omkring barnet viden om og inspiration til hvordan der følges op på de eventuelle vanskeligheder som vurderingen har vist. Psykologen har også en viden om hvorvidt en sproglig eller opmærksomhedsmæssig vanskelighed der har vist sig i vurderingen, kan skyldes andre problemer.

Øvrige ressourcepersoner

Kan bidrage med viden om barnets fysiske og motoriske udvikling – fx fra en evt. undersøgelse i børnehaveklassen.

DU KAN TÆNKE OVER

- På hvilken måde indeholder dit arbejde med vurderingerne både et fokus på hvordan resultatet af vurderingen kan følges op pædagogisk, og på hvordan vurderingen kan være en anledning til vidensdeling og samarbejde om sprog mellem de relevante fagpersoner?
- Er der nogle fagpersoner som du mener kan være nyttige at inddrage i dit arbejde med vurderinger af børns sprog for at støtte op om det dobbelte fokus på resultat og vidensdeling?

Sammenhæng i sprogarbejdet

Overgangsaktiviteter mellem pædagoger, børnehaveklasseledere og lærere i indskolingen skal støtte barnet i skolestarten og bygge bro mellem det barnet kommer fra, og det barnet står for at skulle kunne mestre. "Overgangsaktiviteter" er dermed en betegnelse der dækker over mange typer af aktiviteter.

Undersøgelsen viser at der er forskellige måder som sprog kan indgå på i overgangsaktiviteterne, sådan at der skabes et sammenhængende sprogarbejde. Nogle aktiviteter handler om at faggrupperne skal dele og formidle viden om det enkelte barns sproglige kompetencer. Det kan fx ske på et møde mellem dem der "afleverer" barnet, og dem der "modtager" barnet. Andre aktiviteter handler om hvilke materialer, metoder og arbejdsformer barnet kender i forvejen og kommer til at kende (fx arbejde med sprogpose og bogstavkort).

Hold fast i viden når barnet starter i skolen

Der er risiko for at tabe viden om barnets sproglige kompetencer i de skift barnet gennemgår i overgangen til skole, dvs. både når barnet starter i børnehaveklassen og i 1. klasse. Hvis det kommende skolebarn endda overflyttes fra dagtilbud til SFO nogle måneder før skolestart, oplever flere

af de interviewede fagpersoner at risikoen bliver større, og at der kan opstå et "hul" i sprogarbejdet. Omvendt giver det barnet et andet fortrin at starte tidligt i SFO'en, nemlig at han eller hun kan vænne sig til at være i en skolesammenhæng inden den reelle start i børnehaveklassen.

En anden udfordring når man gerne vil sikre at der er en sammenhæng mellem det tidlige sprogarbejde og sprogarbejdet i skolen, er at barnets adfærd ikke tager for meget fokus i samtalerne mellem dagtilbud og skole. Hvordan barnet opfører sig og begår sig socialt, kan med andre ord let komme til at tage plads for andet som fx udvikling af barnets sproglige kompetencer.

Skriftligt og mundtligt samarbejde om overgangen

En måde at løse disse udfordringer på er at bruge et skriftligt dokument til at understøtte samarbejdet. Et skriftligt dokument kan nemlig udgøre en ramme for overgangssamarbejdet. Her kan man beskrive hvilke temaer der skal tales om på et møde mellem fagpersonerne, og i hvilket omfang samarbejdet forventes at fungere. Hvis man vælger at sprog skal optræde som tema i overgangssamarbejdet, vil det desuden understøtte at alle børn får et ord med på vejen om deres sproglige formåen og udviklingsmuligheder.

Omvendt kan en mundtlig og mere uformel overleveringspraksis virke mere overkommelig. Denne form for overleveringspraksis er ofte drevet af et stort personligt engagement hos de enkelte fagpersoner og har derfor sin styrke i et tæt samarbejde mellem bestemte personer. Udfordringen er imidlertid at sikre at samarbejdet ikke bliver for sårbart i forhold til fx fravær af bestemte personer.

En god overgang er når de voksne taler sammen.

Et godt udgangspunkt for at inddrage skriftlighed i overgangssamarbejdet kan være at tage afsæt i nogle af de dokumenter der allerede arbejdes med i den pædagogiske praksis, fx elevplanen. Så undgår man dobbeltarbejde.

DU KAN TÆNKE OVER

- Hvordan orienterer jeg mig mod det sprogarbejde der går forud for at jeg modtager barnet?
- Hvordan fungerer den overleveringspraksis som jeg er en del af, og hvordan sikrer jeg at overgangssamarbejdet beskæftiger sig med de relevante temaer som fx sprog?
- Arbejder jeg i forvejen med skriftlige dokumenter som har potentiale til også at understøtte overgangssamarbejdet omkring sprog mellem dagtilbud og skole?

Potentialer og faldgruber

Potentialer og faldgruber ved brugen af vurderinger af børns sprog i tiden omkring skolestarten

Potentialer

Vurderingerne kan:

- have en positiv indvirkning på barnets sprog hvis vurderingens resultat fortolkes kvalificeret og omsættes til en konkret pædagogisk praksis.
- bidrage til gode overgange og et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger – hvis vurderingen bruges som en anledning til at fagpersonerne omkring barnet vidensdeler.
- give børnehaveklasselederen eller indskolingslæreren en mulighed for sparring og kompetenceudvikling – hvis talehørepædagogen deltager i vurderingen.
- synliggøre over for skolelederen hvilke specifikke udfordringer børnehaveklasselederen/indskolingslæreren står med – hvis han/hun inddrages i arbejdet med vurderingen.
- gøre det muligt for klasselæreren at følge sin indsats over tid – hvis den samme type vurdering gentages i en klasse, eller der med mellemrum gennemføres flere sammenlignelige typer vurderinger.

2008

Tekst

Marianne Buhl Hornskov
Henriette Pedersen

Design
BGRAPHIC

Foto
Mette Bendixsen

Du kan downloade rapporten
om undersøgelsen i sin helhed fra
EVA's hjemmeside, www.eva.dk

Faldgruber

Vurderingerne kan:

- medføre et "mangelsyn" på barnet – et for stort fokus på hvad barnet ikke kan. Derfor er det vigtigt at de voksne omkring barnet også fokuserer på det det kan, og udnytter at vurderingen kan være en mulighed for at se med nye øjne på barnet.
- komme til at fylde for meget i børnehaveklasselederens/indskolingslærerens dialog med forældrene. Derfor er det vigtigt at de professionelle voksne over for forældrene supplerer vurderingsresultatet med deres egen viden om barnet og fastholder at vurderingen først og fremmest er et arbejdsredskab til at skabe ændringer i den pædagogiske praksis.
- opleves som en eksamenslignende situation af børnene. Derfor er det vigtigt at de voksne der deltager i vurderingen, forsøger at minimere alvoren i situationen, fx ved at have en legende tilgang til vurderingen.
- blive en "sovepude" for pædagoger og lærere hvis man udskyder at handle på en faglig fornemmelse af at et barn er i sproglige vanskeligheder, fordi der er en vurdering på vej. Derfor er det vigtigt at blive ved med at have et syn på barnet der baserer sig på andet end vurderingsresultater – og at handle på det man oplever i det daglige – så man undgår at spilde tiden inden man iværksætter en indsats.
- resultere i at lærere underviser målrettet i de ting der testes i vurderingsredskaberne ("teaching to the test"). Derfor kan testen komme til at fylde for meget i tilrettelæggelsen af undervisningen, og resultatet af kommende vurderinger vil vise barnets testkompetencer frem for reelle sproglige kompetencer. Også i denne situation er det vigtigt at holde fokus på at vurderingsresultater er skabt som et redskab til at forbedre undervisningen – og ikke omvendt.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) evaluerer og udvikler undervisning og uddannelse samt dagtilbud for børn. EVA er desuden nationalt videnscenter for evaluering. Institutet gennemfører både egne projekter og rekvirerede opgaver.

Læs mere om EVA på www.eva.dk, hvor du også kan downloade alle EVA's udgivelser. Trykte eksemplarer kan bestilles gennem din lokale boghandel.

ISBN: 978-87-7958-481-5

